Излази сваки дан осим недељних и празничних дана.
Стаје у Србији: на годину 120 гр., на 6 месеци 60 гр., на 3 месеца 30 гр. ц.; а у Аустрији: на годину 17 фор. и 76 новч. без штемпларине.

ВИДОВ ДАН

За огласе плаћа се по 2 гр. чарш. врсте за три пута.
Непаплаћена писма примају се само од дописника и шаљу се на редакцију; а пренумерацију у паплаћеном писму прима администрација. Рукописи се не враћају

БРОЈ 222. У ПЕТАК 2. ДЕКЕМБРА 1866. ГОДИНА VI.

У Београду, 2. Декембра.

Веома лепо можемо да се поучимо оним, што је народна скупштина у Берлину одобрила самим краљем искане награде зе људе, који су се о летошњем рату показали заслужни.

Ту видесмо где народно заступништво — само из свога побуђења — узе међу оне, који треба да се награде, и министра спољашњих дела, министра-председника грофа Бизмарка.

Пре свега памеће нам се и само од себе питање! како да народна скупштина може да је толико недоследна, да човеку, на кога је кроз пет година дана крајњом жестином па и самом неполитичком огорченошћу устајала, сад таким свечаним начином одаје захвалност отаџбине?

Заиста, огрешити се о истину или и горе нешто значило би, кад бисмо за људе, као што су Валдек, Јакобија, Леве, Вирхов, Гнајст, Твестен, који представљају карактере велике, готово бисмо рекли класичке, узели да су кадри да такву недоследност учине.

Али што се овако окренуше ствари, томе је, као што судимо, разлог са свим прост, на име увидело се да отпре нису познавали грофа Бизмарка ни разумевали његових тежња.

Нико у држави не сме износити на видик своје идеје, своје планове, мисли и тежње толико као министар спољашњих послова. Политика је ствар веома нежна, па иште да се штеди, нарочито пак за високи правац у политици хоће се да је дуго прикривен и непознат; јер скине ли се застор с понеких тежења у међународној политици, најкрасније ће клице, које би иначе најдивнија плода могле да принесу, одмах бити поништене, као што се поништи нежна стабљика ружице кад се на мраз изнесе.

Бизмарк би одавно могао био постати човек популаран, да је само скупштини рекао: „Ја хоћу да Аустрију потремо, хоћу да Немачку добијемо у пруске руке, хоћу Италији да помогнемо да дође до онога што је њено па да имамо савезника против Аустрије; хоћу да у Немачкој медијатишемо мале владаоце па да оснујемо савез, где ће најпосле владати Пруска.“ Да је ово напред рекао, свак би му у Пруској кликовао, али онда од свега тога не би постигао ништа: Аустрија би га претекла па би Млетке и сама уступила Италији, мали дворови немачки бацили би се Француској у наручја, Аустрија би са свим друкчије опремљена била, па кратко — славна она дела, што их Пруска у години 1866 почини, била би јој пропала.

Но Бизмарк умеде да ћути.

Народна скупштина устајаше пађ жестоко, он је пушташе нек устаје и виче, а међу тим у себи је готовљавао величанствене планове.

Сад сто завеса се диже: место Бизмарка мрског стоји Бизмарк, који је Пруској учинио више него њен највећи краљ Фридрих II., — који Пруској, пошто је 50 година постојала као незнана велика сила, поможе те је постала сила светска, — је л' чудо дакле што народна скупштина похити да му најочитијим начином изјави захвалност отаџбине?

А мимо то — зар је Бизмарк свршио своју улогу? Чини нам се да смо видели само почетак његове политике, али још не и крај; а ако је тако као што маслимо, онда је гроф Бирмарк још далеко од вршка својих планова.

Ово је, чему нас учи народна скупштина у Берлину одобривши закон о наградама. Прави и паметни патриоти не треба никад да се пренагле осуђујући државника: конци, које он испреда, не може и не сме нико да види, — дела пак сазрети не могу за дан, а само по делима ваља да се суди.

Не ћемо ли можда и ми таково што доживети? По свој прилици! —

НАШЕ ЈАВНО ВАСПИТАВАЊЕ.

I. НАРОДНЕ ШКОЛЕ У СРБИЈИ.

(Продужење из бр. 220.)

Ја ћу да наведем поважније недостатке у неколиким нашим књигама:

1) *Историја.* Није од потребе доказивати да истом познајући народну историју у нама се најбоље потхрањује прави патриотизам; јер кад Србин и срцем и душом појима и познаје историју свог народа, будућност ће му отаџбине за цело бити лепша од прошлости. Кад грађанин љуби своју постојбину, кад љуби слободу свог народа, та љубав далеко више вреди него ма какви градови и ма колика војска: кад војска изгине на бојним пољима, а градови се разоре, ипак остане жив народ, народ живи једнако и не можеш га уништити, нити љубав к отаџбини можеш у њему да утаманиш икаквом пушком, па ма била и иглењача, — љубав је к отаџбини изван домашаја сваком непријатељском оружју. Али љубав ову не улива у нас ништа толико као историја, по наравно кад се учи друкчије, а не као сад у нашим основним школама. А како се учи? Дете мора на памет да научи то и то и одавде дотле, било н. пр. како је цар Душан Силни водио ратове с Цариградом. Дете доиста и научи, и кад га питаш изговори ти брзо као оно чегртаљку кад окрећеш. Али се уверити може свак да срце ни душа детиња не зна од тога ништа: ту је радила само памет. И отуда бива те млади Србин прелази славне моменте историје своје а не ражари се па и жалосне епизоде а не осети туге. А кад све сврши, — кад ђак изађе из школе и ступи у живот, не изнесе из ње разгрејану душу за отачанство; оно што је научио на памет, заборави брзо, и у њему не остане ни трага историје, ове учитељке народне. А кад ђак дође у гимназију, да ли смо ту с тим боље? Ни најмање, као што ћемо видети кад узговоримо о гимназијама.

Па шта ваља да се чини?

Ово:

Књига, из које се учи историја у основним школама, треба да има неколике ликове главних лица и нацрте знатних догађаја, а то ће већ помоћи много да у души детињој задуго остане спомен и сећање; даље књижица ова треба да је што живље написана, с више чуства и осећања, па да се дете тим чисто задахне; још би требало у њој да се каже како је н. пр. овај или онај догађај имао оваких или опаких последица за судбину народа; најпосле и учитељ ваља приповедајући да све разјашњава, ствар, о којој је реч, усмено да разграна и да се стара да топлим патриотским речима разгрије детиње срце за срећу свог народа, млађану душу да побуди да помишља на отаџбину и за њу се интересује.

(Продужиће се.)

ПОГЛЕД ПО СВЕТУ.

Што је цар Александар био на балу код француског посланика у Петербургу, па му за ото благодарио цар Наполеон, то је многима задало брige па разбијају главу шта ће то да значи. У опште узима се да је тим показано да међу Русијом и Француском нема неспоразумљења, као што би то можда гдекоји желели. „Н. Сл. Преса“ мисли да ће се ово скорим још и већма показати у самом Паризу. „Политика Наполеону очевидно — вели — тежи да се руско-пруском споразумљењу придружи као трећи у савезу. Али и мимо то ова је руско-француска манифестација знаменита сада, где се поред свега порицања бечких официјоза подржавају гласи да одношаји међу Аустријом и Русијом нису чисти. У очи пада такође и што енглески листови и не казујући за што једнако говоре да се на европском небу натуштавају прави облаци. „Тајмс“ и „Глоб“ кажу да ће се врло на скоро изродити у Европи велика криза; исто тако каже и „Адвертизер“, а с њим и други лондонски журнали.“ „Ми — примећава најпосле „Н. Сл. Преса“ — констатујемо ово, а не изводимо никаквих закључења; али гласи ти казују каква је завладала расположеност.“

Но расположеност ова можда може да се објасни стањем критске ствари. У овај мах истина на острву Криту стало је с бојевима, јер су с устаницима започети договори; али с тим не може се рећи да су ствари тамошње доведене у ред, и да из њих не може још заплет да се роди. Наравно је да се не дознаје како договори успевају, али напред се по готову може узети да ће бити залуду. Кажу па име да се порта склања да Крићанима да потпуну автономију, али они држе се онога што су изјавили кад се на њих дигла војска па ишту да се оцепе од Турске и придруже Јелади. Ово захтевање њино, које им се и поткрепљује тиме, што су се на бојном пољу до сад умели одржати, може врло ласно да произведе интервенцију, особито што сад, како је порта направила примирје па се пустила у договоре, има основа да се они — ако договори прођу без успеха — сматрају не више као побуњеници већ као страна која води рат, а признали се то, онда страна, која рат води, може да тражи па и добије помоћи, „Франс“ пак већ помиње да Европа не може борбу ову више гледати равнодушно. Но и иначе ствари су на острву веома озбиљне. „Пест. Лојд“ потврђује аутентичким извештајима да се тамо стиче „сва убојна снага европске револуције“, па ће да распали велику ватру. „Већ на острву има преко 3000 Гарибалдоваца, који, вешти будући у четничкој војни, наставиће борбу против Турака мало с друкчијим успехом него до сад сами Крићани. При томе и није могућно да се на пут стане да им не долази помоћ. Међу тим у Грчкој је узрујаност како који дан све јача, а влада грчка све да би и хтела нема те снаге, да неутралност обдржава строго. У оваким околностима непремено мора бити да се изроди сукоб између Грчке и Турске, те тако на један пут могу европске силе, ма колико да се упињу да не даду да искрсне, наћи се пред кобним питањем источним. У осталом грчка се влада оружа на врат на нос.“

Непосредни гласови с острва самог допиру до 15. ов. м., а јављају у појединостима за онај бој, који се догодио у манастиру Аркадиону. Турци су, као што и ови гласи званично потврђују, имали ту грдних губитака. Манас тврди (?) да је пало 197 Хришћана а било је и неколико стотина жена а још више деце, што се бејаху у манастиру склонили. Мустафа-паша удари на манастир с 12.000 људи; бој је трајао два дана и две ноћи, а више од 1000 топова избачено је на бедеме манастирске. Најпосле бедем се провали, и Турци, који већ много људи беху изгубили, навале јуришем унутра; али јуначки бранioци овога склоништа још су се пуних шест сахата држали на двору у манастиру. На један пут загрми страшан трус и големе зграде манастирске распрскаше се и у ваздух одлетеше. Сам игуман свете обитељи потпалио је барут у лагуму! 2000 Турака, међу тима врло много официра, нађоше гроб у огњу и међу развалинама. Рањених има их преко мере много; по званичном извештају више од хиљаде однето их је у Канеју и Суду, јер болнице у Ретиму препуњене су, нити има где више да се који рањеник смести. Мустафа-паша повукао се у град Ретим, а собом је одвео до 600 жена и деце, који не изгибоше кад је потпаљен лагум. По губитцима које му је војска претрпела у Аркадиону, тешко ће скорим у стању бити да нов поход предузме; а и војници у Хераклиону заповедио је да се спреми да удари на провинцију Мисару, где је устанак још једнако у пламену. Хераклионски управитељ Решид-ефендија обриче 500.000 гроша ономе, који Кајонеа, а 500 медиђија ономе, који главара Караку ухвати и преда му их. Мусломани су обесветили гробље католичке цркве у Хераклиону. Капију су развалили, гробове раскопали, крстове по гробовима изломили, и коње своје пустили да по гробљу пасу. Католички свештеник јавио је то архиепископу у Цариграду и француском консулу у Канеји.

Ови извештаји наравно ранији су него они, по којима смо јавили да се ради о погодби, но и они су такви, да оправдавају смутну расположеност, која

је преовладала. Познати француски публициста Жирарден пише у „Журналу д. д.“ о устанку критском између осталога ово: „Нико се више не ће варати дати лажљивим гласовима, који се из Цариграда разносе да је устанак на острву Криту стишан. Победе турске и празне речи о амнестија за „критске бунтовнике“ саме су — празне речи. Исток на супрот западу води ратове дуге, Турска води рат по начину источном, а побеђује — на телеграфу — у смислу западном. Што се све једнако проглашује да су Крићани побеђени, тим се само више побуђују симпатије за њих, јер се боре за слободу и отаџбину.“

„Мађ. Вилаг“ пише како је у овај мах Европа у ратоборном стању, па казује да отуда могу народни живот Угарске да снађу погибије. „Страхота скоре буре наћи ће свог одзива не у Алпима ни у Крконошама, већ у Карпатима. А кад год планине наше оглашују погибију, мора и Угарска да је на опрезу и стражу да чува. Црна би несрећа била, кад би нам изненадни ратни догађаји на ново прекинули паше, с надањем предузете покушаје да се уредимо; а ужасно би било, ако пресудни час место уређене народне снаге нађе на угарској земљи хаос наших домаћих одношаја. У решавању државоправних питања, која обузимају будућност и условљавају екзистенцију народну, пренаглити се не можемо а да не згрешимо, али и под оним, што кажу да би их ваљало брзо решити, разумемо само то, да се свестраном обазривошћу и смотрено што је могућно за краће време успе доћи к циљи. Брижни погледамо на оно, што се изискује за решење ових питања од највеће важности и што је томе време кратко. Ваља да радимо докле можемо; времена губити немамо. Ствари наше не ће нам нико израдити боље од нас самих. Закаснимо ли се, онда их може други неко свршити и без нас, а ту нам нема никакве среће.“ Ако је „Мађ. Вилаг“ прилежно читао „Видов Дан“, моћи ће да се опомене да ово „Видов Дан“ говори већ неколико година, али на жалост све глухим ушима. Но добро је што се и у дванаести час уши почињу да отворају.

Јуче се јамачно на сабору у Пешти предузела у претресање адреса, јер му је у уторник поднесена, а сутра ћемо можда моћи јавити како је примљена. Међу тим, као што смо и јуче споменули, она је доста пресудног значаја а тим се приближује ономе, за чим теже одлукаши. Написао ју је сам Деак, а, као што „П. Лојд“ извештава, са свим је кратка, и изјављује, да ће сабор истина путем одбора наставити своју радњу, али оно, што одбор за заједничке послове изради, не ће узимати у претресање, докле се год не поврати цео земаљски устав, као што то народ пуно право има да тражи. У свему се држи основа, који су изражени у пређашњим адресама, па помиње и да глас времена налаже да се народу учини што жели. Тога ради и моли, да сабор повраћеним уставом постављен буде у стање да може народностима да учини што правично и умесно захтевају па да су задовољне. Најпосле још се моли да синовима отаџбине, који се налазе на страни, дозвољено буде вратити се кући.

„Вандерер“ и „Цукунфт“ саопштавају једну изјаву, која показује, да и међу Немцима у Аустрији има људи, који с другим народима поштено мисле и умеју праведни бити. То је „немачка“ реч бечких федералаца о ономе, како је по земаљским саборима ишла дебата о адреси. Ту се осуђује сва та дебата и каже да „немачко-федерална партаје у Бечу тешко жали, што ни један немачки сабор не показа да онако трезвено, без сваке предрасуде и мушки појима положај Аустрије, као што га је разложио др. Ригер на чешком сабору 24. пр. м.“ „Лудо је одрицати фактичке ствари, ма нам и немиле биле. Таква, многим витезовима немачког језика немила ствар је оно, што др. Ригер рече, да преимућствено словенски народи сачињавају будућност аустријску: „кад ти народи једном не ужеле Аустрију, ни Господ је Бог не ће спасти.“ Нека је и Бог зна како аустријанском Немцу ова ствар немила, ипак детињасто би и опасно од њихове стране било, кад се не би на њу обазирали. Само слободоуман федерализам кадар је да испуни могуће жеље аустријанским Немцима у Аустрији. Дуализам ће на скоро пропасти онако исто жалосно, као што је пропао централизам. Ми аустријански Немци исповедамо јавно, да бисмо радо приступали уједињеној великој Немачкој, кад не би било Аустрије; али докле смо год удови аустријске народне породице, испуњаваћемо и дужности, које отуда проистичу, па слажући се с Ригеровом беседом тежићемо за тим, „да се све сестримске народности подједнако пазе, да међу њима нема ни једне која би сузе ронила“, и да федерална слобода, у којој је једино Аустрији спасење, постане истина.“

Укратко споменусмо јуче како се папа опростио с француским официрима кад полазише из Рима. Опроштај је то био с официрима из 85-те регименте, а — као што „Национе“ извештава — гласи у свему овако: „Изађох да се опростим с вама. Заставу вашу развила је Француска да опет подигне свету столицу. Кад се развила, пратила ју је једногласна жеља народна. Застава се та враћа у Француску; мислим да због тога многа савест не ће бити задовољена. Желим да се застава иста прими онако као што примљена беше кад се развила. Не варајмо се, револуција ће куцнути Риму на вратима. Кажу да је Италија доготовљена; није, и ако успостоји као што је, то је због тога што има комад земље где сам ја. Кад не буде више овог комада земље, онда ће се застава револуције вијати у престолници. Желећи ме успокојити гледају да ме увере, да Рим по положају своме не може бити престолница Италији. Ја сам спокојан, јер се уздам у моћ божју. Идите у Француску с благословом мојим. Нек они, који могу да да се приближе цару, кажу му да се зањ, за његове и за његов мир молим Богу, али да са своје стране мора штогод да учини. Француска је најстарија кћи цркве; али име није довољно, ваља и делима да се покаже.“

БЕОГРАДСКЕ НОВОСТИ.

* Чујемо да ће на сутрашњој подушници онима храбрим и јуначким браниоцима српске народности, што изгибоше за ослобођење Србије, новорођене *српске државе,* — да ће, велимо, учествовати и наше певачко друштво, пројући нарочито „вѣчная память“, то јест нека им је међу нама вечит спомен.

ХЕЋИМ-БАША.

(Продужење из бр. 218.)

Кад већ дође плен, поздрави је најгласовитија арапска добродошлица, па се гласан техлих стаде разлегати с радосних уста мрких жена, којих мужеви ето тако очито показаше своју вештину и храброст.

Два дана проведосмо у сред најдивнијих пољских призора. Шеик Фарук сваки би дан провео по неколико сахата на улазници свога чадора делећи правду и правицу подједнако између човека и човека а у извесне сахате узео би да се моли Богу са свима онима који се у вазда многобројан круг около њега стицаше. За тим би појахао свога најмилијег коња, па окружен троа јицом или четворицом својих синова или зетови с једно двадесет копљаника отишао до на какву висину да прегледа околину, да пушта своје соколове.

Таком једном приликом кад му и ја у пратњи бејах, наиђемо на дивље магарце па после живог касања, при коме ја с мојим коњем остадох далеко иза мојих угоститеља, ови ухватише лепо једно младо магаре, којим се још истога дана почастисмо.

После части уђе у чадор сиромах издрпан камилар један па повика: „Салаам Алејкум!“

Свечани одговор: „Алејкум салаам!“ захори се са свих страна.

„Јах Фарук,“ рече камилар, „хоћу ли да испевам песму о смрти оца твога Софука, кога убише погане Османлије? Ја сам је певао у чадору твога непријатеља шеика Анизијског, и он ми коња поклони. Јах Фарук, почуј!“

„Ја слушам,“ рече Фарук, „де да чујемо песму твоју, о камиларе!“

А човек овај онда изађе мало напред из круга, посади се управ према шеику, па онда поче писким а све једним истим гласом да казује врлине штедра и великодушна Софука. Описиваше га као чудна коњаника — „коњаник међу коњаницима, јахач међу Арапима, јунак међу синовима Шамара. Јахао је кобилу, којој је прародитеље, гласовите и славне у крајевима Нецда, благословио пророк божји Мухамед (на коме нека је мир) — кобилу којој су ноге биле јаке а опет вите као стабло у младе палме. Тело јој бејаше пуно округло и лепо сложено као у најлепших девојака у Нецду, светлила се као огледало језера Катуније кад га месец обасја; и око је њезино било нежно тихо и мило као око Арапке девојке; и срчаност је њезина била савршена онако као јунаштво шеика над шеицима господара њезина; а њезина је жестина у боју страховита била као јарост лава кад му се у кожу закрха сломљено копље ловчево. Чујте! Назиб је било име кобили, а била је од чисте крви Сагловије.“

„Погле! Софук поведе војску своју у пустињу, и његови се коњи напојише водом из Бараде и Аваја река шамских (дамаских), док се коњи анизијски морише жеђу у пустињи Ес-Зафи.“

„Погле! Софук окрете главе својих коња од Шама, прође пустиње синџарске, пређе широку воду Тигрову па дође на Османлије у Могулу и пређаше харемима њиховим; а Османлије изаслаше хите*) од племена курдских и хите Туркоманце; али их се мало вратило, а и оно мало с црним образом, а много их је напојило земљу крвљу својом: јер је Софук, отац Шамара, страшан био; Софук се није могао ранити; Софук је био јунак; од имена Софукова дрктале су Османлије.“

(Продужиће се.)

НАЈНОВИЈЕ.

„Вин. Абдпост“ говори у једном чланку о источном питању па га представља да је такво, да може да послужи к искреном и лојалном споразумљењу међу силама. Остављајући да сутра познамо читаоце са садржајем овога знаменитог чланка, овде ћемо да саопштимо неке веома значајне новости, које смо данашњом поштом добили. Кажу па име да се у Цариграду разнео глас, да је француска влада предложила Турској да блокаду острва Крита поткрепи енглеско-француским убојним лађама, ако није у стању да устанак на острву сама удуши. У осталом потврђује се што напред казасмо да су ствари на острву постале веома озбиљне. Турска војска стоји зло, — у великој је тескоби; Гарибалдоваца има хиљадама међу устаницима, а грчке лађе све једнако довозе им нове драговољце и сваке војничке потребе. Избећи се — вели „Преса“ — не може никако да се Грчка и Турска не заваде међу собом. На јонским острвима завладала је опасна узрујаност, а у Ћефалонији већ је било и озбиљна нереда. Мимо ово још је порта дознала да неки раде да се Бугарска оцепи од Турске. Агитација у овом погледу већ је велика, а партаја, која за тим ради, предлаже неког Аврамовића из Галаца и неког Димитраћа из Тулче да се један између њих изабере за потоњег кнеза бугарског. Између других новости помињемо још да је у Русији министар финанције овлашћен да за девет милиона рубаља изда државних записа па да се по буџету за 1866. подмире издатци државној благајници. 29. пр. м. на граду у Риму скинута је француска застава а развијена папина. Французи су одмах изашли из града, па и из вароши отишли. Командант њихов 28. пр. м. са свим се опростио с папом. Сутра је у Риму конзисторија, у којој ће папа изговорити неке важне речи. Кажу да ће објавити реформе, које су задржане биле само због тога, што је у вароши стојала француска посада. Што се говорило да Пруска ради нешто за папу, ограничава се, као што „Н. А. Цтг.“ пише, само на то, што је у Флоренцији изјавила најискреније да жели да би се Италија и римска столица измириле међу собом. Нови пуномоћници италијански, који ће о овом измирењу да раде, приспели су у Рим 29. пр. м. Адреса угарског сабору у оном је смислу, као што смо напред показали. У Бечу су се осетили њом преварени у надању, па сад је међу Бечом и Пештом завладала нека хладноћа. У Цариград је донето 800 рањеника с острва Крита.

*) Хите су передовна коњица.

ОГЛАСИ.

ЈЕДНА МАШИНА ЗА ЦИГЉЕ, која је тешка преко 100 центи а 15.000 пигаља сече на дан, може да се купи за 100 дуката, а толико је стајала само што је довде донета. Распитати ваља у дућану Ристе Симића, кројача до бивше вирошке капије. (1—3)

КЛАВИР ЈЕДАН од седам октова има на продају. Распитати ваља код тапетара Б..мела у Коларчевој кући. (1-3)

Издаје и уређује Милош Поповић.

У државној штампарији.